

Оригинални научни рад

УДК 314.117 (497.11) "1971/2002" (083.41)

Original scientific article

Сања Павловић**ДЕМОГРАФСКО-СТАТИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА ПРИСЛОНИЦЕ**

Извод: Рад садржи податке о становништву Прислонице у прошлости, анализе промена у броју становника и домаћинства, природног кретања становништва, структура становништва и миграционих обележја у периоду 1971–2002. година. Природно кретање је дефинисано природним прираштајем, као и структуром становништва (полна, старосна, економска, образовна). Урађена је компарација релативних показатеља за Прислоницу и општину Чачак, како би се уочиле везе и објаснили демографски процеси. Закључено је да је обнављање становништва недовољно, да је у данашњим условима тешко говорити о повећању броја становника и да у просторном плану није посвећена довољна пажња популационој стратегији у сеоским насељима.

Кључне речи: становништво, кретања, структуре, миграције, Прислоница.

Abstract: The study contains data about Prislonica population in the past, the analysis of changes in population and households, population structures and migration characteristics in the period 1971-2002. The natural movement is defined by natural increase in the population, as well as the population structure (in terms of gender, age, education, economy). The conclusion was made that population renovation is insufficient, meaning that in present conditions it is difficult to talk about increase in the population, and in the spatial plan there is not enough attention attributed to population strategy in rural areas.

Key words: population, movements, structure, migration, Prislonica.

Положај, природни и економски услови као фактори насељености

Сеоско насеље Прислоница се налази у северном делу општине Чачак, на средокраћу Горњег Милановца и Чачка, од којих је удаљена 13 km. Прислоница је од Београда удаљена 135 km, од магистралног пута М-22 (Ибарска магистрала) центар насеља 2 km. На основу изотелне карте гравитационог подручја Чачка издвојене су три зоне: зона непосредног утицаја (удаљеност до 6 km од Чачка), прелазна зона (удаљеност од 7 до 18 km од Чачка) и шира зона (удаљеност већа од 18 km). У првој зони, у којој је утицај општинског седишта најјачи, насеља су изложена урбани-

* Рад представља резултат истраживања на пројектима 146015, које финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

зацији, јер се град шири на територије ових насеља. У прелазној зони евидентно је задржавање становништва у селима која се граниче са селима зоне непосредног утицаја. Остала села су депопулациона. Прислоница припада прелазној гравитационој зони подручја Чачка. У трећој, широј зони, су села са великим бројем старачких домаћинстава и високим учешћем пољопривредног становништва у укупном (Поповић И., 1996).

Природни услови у овом брдскопланинском руралном насељу су хетерогени. Прислоница обухвата југозападне падине планине Вујан и Средње поље поред реке Дичине. Јужно од Вујна су планинске косе испресецане Манастирском реком, Црвеним потоком, Шкипића реком. Надморска висина је од 247 m (измерена на газу преко реке Дичине) до 856 m (врх Велики Вујан). Прислоница је у подвујанском пољопривредном рејону, у коме је најзаступљеније воћарство. Услови за узгајање повртарских култура постоје у долини реке Дичине. Сточарство је условљено слабијим квалитетом ливада и пашњака.

Становништво Прислонице у прошлости

Поуздани подаци о оснивању Прислонице не постоје. Први пут се помиње у турским катастрима у XV и XVI веку. У првом попису Смедеревског санцака пише да је у Прислоници било 22 домаћинства, 15 одраслих неожењених мушкараца (табија) и курира (теклића) 1. Старешина (примићур) је био Стјепан Главинић. По подацима пописа из 1525. године у селу је било 29 домова, 8 неожењених. Ово је време када почиње исламизација, тако да су у селу живеле породице Ејнехана, Хасана и Тимура. Постоји документ од 2. јуна 1560. године, објављен у публикацији Мухиме Дефтери. У овом документу се помињу заштита клисуре реке Деспотовице и село Прислоница. Први досељеници су се бавили сточарством и земљорадњом, касније воћарством. Земља је обрађивана дрвеном ралицом, а приноси су били мали. Није било вишкова за тржиште, већ само производња за породичне потребе (Ћусловић Д., 2001).

Прислоница је почетком XIX века била једно од највећих села у моравској кнежини и рудничкој нахији. То показују подаци из 1818. године када је број домова износио 47. Тефтер из 1823. године је први писани документ о броју и именима старешина домаћинстава и броју чибучких прихода. У селу је било 39 домаћинстава. Број становника се посебно повећао после 1809. године, насељавањем из Сјенице и Новог Пазара и после доношења Хатишерифа, тако да су у овом селу 1831. године биле 72 куће. У наредним пописним годинама појављују се нове и одлазе старе породице. Миграциони процеси се смањују око 1830. године, када је књаз Милош учврстио власт. Село Прислоница је 1875. године имало 434 мушка и 392 женска становника. Пореских глава је било 154, задруга (домо-

Demographic-statistical characteristics of Prislonica

ва) 123, од којих је највећа имала 20 чланова. Године 1903. у Прислоници је било 195 домова.

Црквене књиге венчаних, рођених, крштених и умрлих, вођене су у манастиру Вујан од 1834. године. Две књиге су уништене у Првом светском рату, тако да су неки становници помоћу сведока доказивали личне податке за период 1865–1915. година.

Радомир Илић је последњих година XIX века проучавао љубићка села. Забележио је да су неке породице живе у Прислоници и пре Првог српског устанка. Пре Кочине крајине у селу су живели Јањуши (Ђоковићи), а затим су се населили Милошевићи, Мутапи и Шкипићи. Фамилија Мутапа, из које је Лазар Мутап, војвода из Првог и Другог српског устанка, пореклом је из Црне Горе. Војвода Лазар Мутап је, враћајући се са војском из бихорске нахије 1809. године, у Прислоницу довео претке фамилија Бојовић, Мартић, Трнинић, Мулић, Божовић, Ракићевић, Богдановић и Радошевић (Јаћимовић М., 1973).

Бројно кретање становништва, домаћинства и породица

По подацима пописа 1971. године број становника у општини Чачак у односу на претходну пописну годину је увећан за 12,8%, а града за 29,3%. Осим природног прираштаја, на број становника Чачка је утицало и досељавање становништва из околних насеља. Попис 1981. године показује тенденцију смањења броја градског становништва, због повећаног прилива становништва у претходном периоду. Попис 1991. године указује на стагнацију у броју становника општине. Увећање броја градског становништва се објашњава померањем границе зоне града на рачун приградских насеља. Године 2002. евидентирана је стагнација становништва општине Чачак, због повећаног прилива становништва у претходном периоду, смањења потребе за радно способним становништвом и погоршања материјалних услова живота.

Табела 1. – Становништво и домаћинства у Прислоници

	становништво	индекс становништва			домаћинства	индекс домаћинства		
		1981/ 1971	1991/ 1981	2002/ 1991		1981/ 1971	1991/ 1981	2002/ 1991
1971.	1809	95,9	94,4	97,2	487	101,8	98,6	102,7
1981.	1735				496			
1991.	1637				489			
2002.	1591				498			

Извор података: Пописи становништва за наведене године (становништво и домаћинства), Савезни и Републички завод за статистику, Београд.

Демографско-статистичка обележја Прислонице

Просек становника по домаћинству у Прислоници је 1971. године износио 3,7, 1981. године 3,5, 1991. године 3,3, а 2002. године 3,2. Уочљиво је не само смањење броја становника, већ и смањење броја чланова домаћинства, јер после Другог светског рата нестају породичне задруге. У погледу броја домаћинстава, може се говорити о стагнацији, без обзира на опадање броја становника, због уситњавања домаћинстава. На нивоу општине Чачак такође се умањује број чланова домаћинства (1971. године просечно 3,4 члана, а 2002. године 2,9 чланова).

Просторна дистрибуција становништва дефинисана је густином насељености. Густина насељености у Прислоници је 1971. године износила 82 ст./km², 1981. године 78 ст./km², 1991. године 74 ст./km², а 2002. године 72 ст./km². Подаци пописа 1991. године показују да је просечна густина насељености у општини Чачак износила 183 ст./km², а просечан број становника по једном насељу 2010, што указује да је Прислоница по оба критеријума испод општинског просека. Најповољнији услови за насељавање у Прислоници су у близини магистралног пута М-22 и реке Дичине. Међутим, најгушће је насељен централни део насеља, удаљен од важне саобраћајнице 2 km, у подножју планине Вујан. Становништво се у прошлости насељавало даље од путева, у брдско-планинском простору. Данашњи становници Прислонице су остали на имањима предака, не искористивши погодности положаја дела насеља званог Средње поље. Просечна густина насељености у општини Чачак је релативно велика, јер је проценат концентрације градског становништва већи од 60. Опадање густине насељености у Прислоници је условљено популационим падом.

Табела 2. – Породице у Прислоници према типу

	1981.		1991.		2002.	
	број	% од укупног	број	% од укупног	број	% од укупног
брачни пар без деце	204	37,9	213	41,9	177	37,4
брачни пар са децом	294	54,6	260	51,2	257	54,2
мајка са децом	25	4,7	24	4,7	27	5,7
отац са децом	15	2,8	11	2,2	13	2,7

Извор података: Пописи становништва за наведене године (породице према типу и броју деце), подаци по насељима, Републички завод за статистику, Београд.

Напомена: Породице чији чланови бораве у иностранству дуже од годину дана искључене су из пописа 2002. године.

Поређењем података из наведених пописних година закључује се да је у Прислоници умањен укупан број породица, што је последица смањења броја становника и повећања броја старачких домаћинстава. Висок проценат брачних парова без деце указује да ће у наредном периоду нека

Demographic-statistical characteristics of Prislonica

пољопривредна имања остати без радне снаге, а затим ће те породице и нестати. Резултати пописа из 2002. године показују да су најбројније породице са двоје и једним дететом. Овако стање не омогућава репродукцију и указује на негативан природни прираштај. У Прислоници живе само две породице са више од четворо деце, због чега у популационој стратегији примаран задатак треба да буде стимулисање наталитета.

Природно кретање становништва

Витална статистика за општину Чачак показује да је стопа наталитета 1971. године износила 14‰, 1981. године 14,1‰, 1991. године 10,3‰, а 2002. године 9,6‰. За исте пописне године стопа морталитета се мењала: 8,4‰, 8,8‰, 10,0‰, 11,7‰. Наведени подаци показују да је стопа природног прираштаја 1971. године имала вредност 5,6‰, 1981. године 5,3‰, 1991. године 0,3‰, 2002. године -2,1‰. Постоји тенденција умањења стопе наталитета, док се на другој страни повећава стопа морталитета, што се одражава на умањење стопе природног прираштаја, која је 2002. године на територији општине Чачак имала негативну вредност.

Табела 3. – Природно кретање становништва у Прислоници (стопе изражене у ‰)

	стопа наталитета	стопа морталитета	стопа природног прираштаја
1971.	9,8	11,6	- 1,8
1981.	11,1	10,6	0,5
1991.	9,2	14,3	-5,1
2002.	6,5	12,6	-6,1

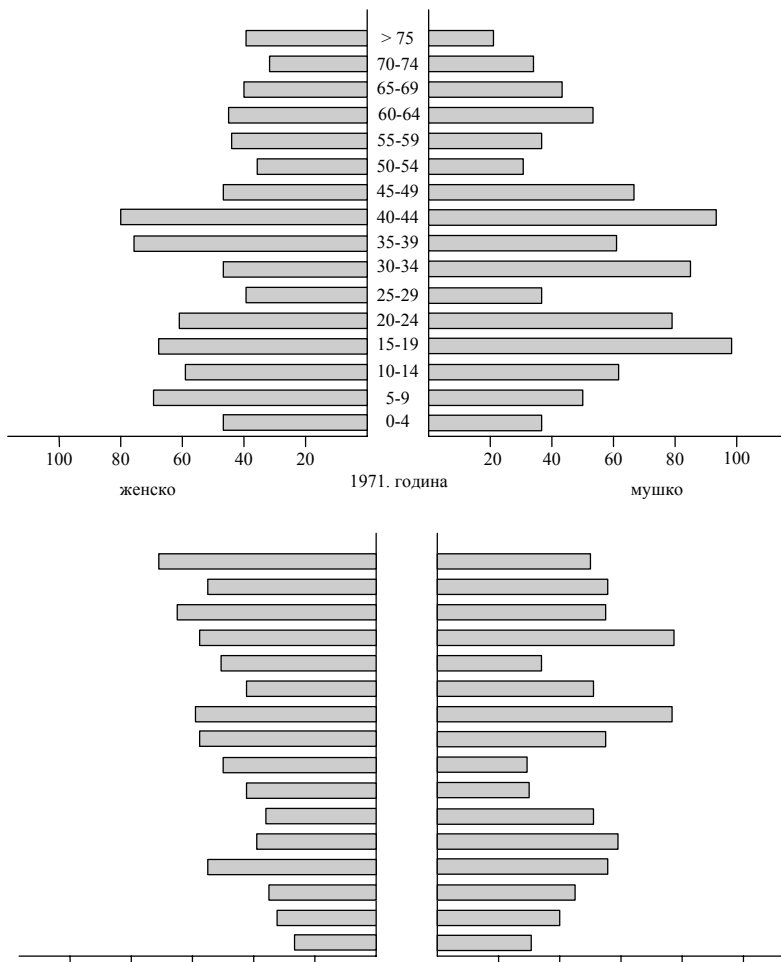
Извор: Подаци Републичког завода за статистику.

Напомена: Подаци за стопе наталитета, морталитета и природног прираштаја су рачунате на основу трогодишњих просека око пописних година (узете су у обзир година пре и година после пописне).

Поређењем података за општину Чачак и насеље Прислоницу, уочава се да су стопе наталитета у сеоском насељу мање, као и стопе природног прираштаја, док су стопе морталитета веће. Стопе природног прираштаја у Прислоници су негативне, са тенденцијом раста. Негативан природни прираштај је одлучујући фактор опадања броја становника. Изузетак је 1981. година, када је природни прираштај био 0,5‰. Позитиван природни прираштај наведене пописне године је условљен економском стабилношћу, повећаном запосленосту и повећаним дохотком. На репродукцију становништва општине Чачак и Прислонице је утицао мањи број склопљених бракова (поготову у сеоској средини), нерешена стамбено-економска питања, културно и здравствено просвећивање становништва.

Структуре становништва

Старосна структура показује да је 1971. године у општини Чачак становништво до 19 година чинило 31,2% укупног, 1981. године 26,6%, 1991. године 26,0%, 2002. године 22,1%. У истим пописним годинама се смањује учешће становништва од 20 до 39 година: 37,6%, 32,3%, 30,7%, 29,3% и 26%. Евидентан је пораст становништва од 40 до 59 година са 19,4% 1971. године на 28,7% 2002. године. Иако је учешће становништва старијег од 60 година најмање, оно показује тенденцију раста са 9% 1971. године на 23,2% 2002. године.



Слика 1. – Старосне пирамиде за Прислоницу 1971. и 2002. године

Demographic-statistical characteristics of Prislonica

Старосна структура Прислонице је неповољнија од старосне структуре општине Чачак. У Прислоници је већи проценат становништва старијег од 60 година. У анализираном периоду (1971–2002) уочава се стагнација учешћа становника старости од 40 до 59 година и опадање учешћа млађег становништва. Становништво старије од 60 година је за 10% бројније од становништва млађег од 19 година. Старосна пирамида за 2002. годину показује умањење броја женског становништва старог од 20 до 29 година, што је последица иселења због удаје.

Табела 4. – Становништво Прислонице према полу и старости

	у	м	% мушког од укупног	0-19	%	20-39	%	40-59	%	60 и више	%
1971.	1809	890	49,20	498	27,53	505	27,92	475	26,26	331	18,30
1981.	1735	849	48,93	403	23,23	444	25,59	559	32,22	329	18,96
1991.	1637	812	49,60	379	23,15	417	25,47	424	25,90	417	25,47
2002.	1591	815	51,23	321	20,18	357	22,44	426	26,77	487	30,61

Извор података: Пописи становништва за наведене године (пол и старост). Савезни и Републички завод за статистику, Београд.

Напомена: у – укупно становништво, м – мушко становништво; % је рачунат у односу на укупно становништво

Разлика у учешћу мушког и женског становништва у укупном у општини Чачак је незнатна. По попису 1971. године становници мушког пола су чинили 49,3% од укупне популације. Десет година касније тај проценат је био 49,2, 1991. године 49,1, а 2002. године 48,6.

Процентуални удео мушког и женског становништва Прислонице у укупном готово да је једнак. До 2002. године било је мало више жена, док по попису 2002. године мушкарци су нешто бројнији. Смањује се учешће млађег становништва, а повећава старијег од 60 година.

По И. Поповићу индекс старења у општини Чачак по попису 1971. године је показивао демографску зрелост, 1981. године становништво је било на крају демографске зрелости, 1991. и 2002. године у демографској старости.

Индекс старења у насељу Прислоница је 1971. године износио 0,66, 1981. године 0,82, 1991. године 1,1, а 2002. године 1,5. Смањење природног прираштаја, промена полно-старосне структуре и миграције на релацији село–град условили су старење становништва. Одлазак радно способног континента у град довео је до смањене биолошке репродукције становништва Прислонице. Година 1971. и 1981. Присло-

Демографско-статистичка обележја Прислонице

ница је имала демографску старост (индекс старења је од 0,51 до 0,85), док је 1991. године забележена дубока демографска старост (индекс старења од 0,86 до 1,25). Године 2002. индекс старења је износио 1,52, те се по том показатељу Прислоница налази у фази најдубље демографске старости.

Последица процеса старења је све већи број старачких домаћинстава. Прислоница се убраја у насеља општине Чачак која имају велики број старачких домаћинстава. Припада групи насеља од 61 до 100 старачких домаћинстава. Године 1991. од укупно 488 домаћинстава 85 (17%) су била старачка. У групи старачких домаћинстава је било 119 становника. Највише је старачких домаћинстава са једним чланом (укупно 51 домаћинство). Неопходно је комплексно сагледати узрочнопоследичне везе које се одражавају на ревитализацију овог руралног простора. (Поповић И., 1996).

Активно становништво у општини Чачак је 1971. године чинило 48,3% укупног, 1981. године 48,0%, 1991. године 49,9%, 2002. године 47,6%. Подаци на ниво општине указују на стагнацију активног становништва.

Табела 5. – Основни скупови становништва у земљи (подаци за Прислоницу)

	укупно	активно	% од укупног	лица са личним приходом	% од укупног	издржавано	% од укупног
1981.	1710	1000	58,5	79	4,6	631	36,9
1991	1629	967	59,4	114	7,0	548	33,6
2002.	1591	738	46,5	356	22,5	494	31,0

Извор података: Пописи становништва за наведене године (активност). Савезни и Републички завод за статистику, Београд.

Док је у општини Чачак евидентна стагнација активног становништва, у Прислоници се смањује учешће активног становништва у укупном. То је последица већег учешћа старијег, радно неактивног становништва. Женско становништво је у мањем броју радно активно у односу на мушко. У категорији становништва које обавља занимање уочљиве су изразите промене, јер овај контингент чини старије становништво, чији је број у порасту. У категорији издржаваног становништва бројније је женско. Углавном се ради о старијем женском становништву, које се није школовало и засновало радни однос. Евидентна је тенденција смањења броја издржаваног становништва.

По подацима пописа 1971. године учешће становника општине Чачак запослених у примарним делатностима је износило 46,1%, а 2002. године 2,1%. Ови подаци показују смањење активног пољопривредног становништва. Процент запослених у секундарним делатностима у истом периоду се повећао са 35,1% на 55,4%. Промена структуре

Demographic-statistical characteristics of Prislonica

привреде и повећање броја активног становништва у секундарним делатностима указује на процес индустријализације. Код терцијарних делатности се учешће повећало са 16,5% на 42,5%. Иако је трансформација привреде условила престанак рада индустријских предузећа, у општини Чачак значајно место заузима мала привреда, која омогућава да учешће запослених у секундарним делатностима буде веће од половине броја активних становника. Промена структуре делатности најизраженија је у насељима прве гравитационе зоне Чачка и код села која се налазе у близини саобраћајница. Прислоница се налази у другој гравитационој зони, гравитира Ибарској магистрала, али има лоше саобраћајне везе са Чачком.

Табела 6. – Структура активног становништва у Прислоници по групама делатности

	број активних становника у насељу	примарни сектор	% од активног	секундарни сектор	%	терцијарни сектор	%	раде у иностранству	%
1971.	1005	757	75,32	160	15,92	65	6,47	23	2,29
1981.	969	631	65,12	243	25,08	82	8,46	13	1,34
1991.	902	516	57,20	250	27,72	136	15,08	–	–
2002.	622	241	38,75	223	35,85	158	25,40	–	–

Извор података: Пописи становништва за наведене године. Савезни и Републички завод за статистику, Београд.

Напомена: При пописима 1991. и 2002. године није узето у обзир становништво у иностранству.

Године 1971. у Прислоници је било 55,56% активног у односу на укупно становништво. Две наредне пописне године тај однос је стагнирао, а 2002. године износио 39,09%. Може се констатовати смањење учешћа становништва запосленог у примарном сектору и повећање броја запослених у секундарном и терцијарном сектору. Смањење броја активног пољопривредног становништва је позитивно и указује на развој. Као актуелан проблем се јавља старосна структура пољопривредног становништва, која је израз трансфера пољопривредног становништва у непољопривредне делатности и опадања наталитета. Младо становништво, које се налази у групи издржаваног пољопривредног, школује се углавном у средњим стручним школама за друга занимања, и вероватно се неће бавити пољопривредном производњом. То значи да ће старосна структура пољопривредног становништва бити још неповољнија.

Демографско-статистичка обележја Прислонице

Године 1971. у општини Чачак пољопривредно становништво је чинило 38,8% од укупног броја становника, 1981. године 22%, 1991. године 15,9%, а 2002. године 9,7%. Процентуални удео пољопривредног становништва у укупном по последњем попису условљава чињеница да велики број становника општине живи у градском насељу и да многа приградска насеља имају мали удео пољопривредног становништва. У Прислоници је проценат пољопривредног становништва знатно виши, јер се ради о сеоском насељу у другој гравитационој зони.

Табела 7. – Пољопривредно становништво у Прислоници према активности

	укупно становништво	пољопривредно					
		свега	% од укупног	активно	% од укупног	издржавано	% од укупног
1971.	1809	1299	71,8	768	42,5	531	29,3
1981.	1735	875	50,4	619	35,7	256	14,7
1991.	1637	678	41,4	517	31,6	161	9,8
2002.	1591	345	21,7	238	15,0	107	6,7

Извор података: Пописи становништва за наведене године (пољопривредно становништво). Савезни и Републички завод за статистику, Београд.

Процент пољопривредног у укупном становништву у периоду 1971–2002. година је 3,3 пута смањен, што указује на деаграризацију. Скоро три пута је смањено учешће пољопривредног активног у укупном становништву, док издржавано пољопривредно становништво чини мање од 7% од укупног становништва.

Процент неписменог становништва у општини Чачак је опао са 13,3% 1971. године на 3,2% 2002. године. Може се констатовати да је образовна структура на нивоу општине задовољавајућа. Највећи проценат писменог становништва је у градском насељу.

Описмењавање становника Прислонице је најпре вршено у манастиру Вујан, а касније у школама у суседним селима Брђани и Прељина. Прва школа у Прислоници је изграђена 1904. године, а нова школа 1954. године.

Образовна структура становништва Прислонице у 1971. години показује да је највећи број оних који су завршили само четири разреда основне школе, а за њима следе становници без школске спреме. Најмањи број становника Прислонице је завршио више школе и факултете. Двадесет година касније образовна структура је нешто боља, али је и даље не-

Demographic-statistical characteristics of Prislonica

повољна. Највише је оних становника Прислонице који имају завршену основну школу. Повећао се број становника са вишом и високом школском спремом. Ако се у анализу образовне структуре становништва Прислонице укључи и полна структура, евидентно је да је женски део популације мање образован него мушки, али да се те разлике смањују. Код младог становништва број неписмених међу половима је изједначен. Са старошћу се повећава број неписмених жена.

Табела 8. – Становништво Прислонице старо 15 и више година према полу и школској спреми

	пол	укупно	без школске спреме	4 разреда основне школе	основно образовање	школе за КВ и ВКВ раднике	гимназија	школе за средњи стручни кадар	више школе	факултети и високе школе	непознато
1971.	с	1607	441	868	155	72	17	41	9	1	1
	м	803	91	529	80	66	7	23	5	1	1
1991.	с	1354	152	51	282	117	7	82	41	13	5
	м	661	21	15	132	103	2	41	20	8	3

Извор података: Документација Републичког завода за статистику.

Напомена: с – свега; м – мушко становништво

Подаци о писмености показују да су 1971. године 282 становника Прислонице била неписмена, од чега само 37 мушкараца. Двадесет година касније било је 96 неписмених, међу којима 10 мушкараца.

Етничка структура није анализирана, јер највећи број становника Прислонице је српске националности.

Миграције становништва

Напуштање села и концентрација становништва у Чачку су основне миграционе одлике Прислонице. Миграциона кретања условљавају опадање броја становника – депопулацију, старење сеоског становништва, а нарушава се и полно-старосна структура. Више се исељавају становници женског пола, због удаје.

У циљу останка младих у селу требало би оживети одређене привредне активности, отварањем мањих привредних погона („кућне фабрике”) или селективном организацијом пољопривреде.

Демографско-статистичка обележја Прислонице

Миграције су изразите из друге општине исте републике (189 миграната) по попису 2002. године, друге републике (19), из бивших република СФРЈ (83 мигранта), а незнатне из осталих земаља (3 мигранта).

Апсолутни миграциони салдо у општини Чачак још увек позитиван, иако показује тенденцију рапидног смањења, условљеног мањом потребом за радно активним становништвом. Прислоница је у анализираним пописним годинама имала негативан миграциони салдо, као последицу миграција на релацији село–град.

Табела 9. – Миграциона обележја Прислонице

	од рођења станује у месту	досељено у насеље сталног становања				
		са подручја исте општине	друге општине исте државе	1971-1980	1981-1990	1991-2002
1971.	1351	285	156	96	94	194
1981.	1223	269	242			
1991.	1106	259	264			
2002.	1034	256	189			

Извор података: Пописи становништва за наведене године (миграциона обележја). Савезни и Републички завод за статистику, Београд.

Табела 10. – Апсолутни миграциони салдо

	општина Чачак	Прислоница
1981.	12316	-75
1991.	6090	-104
2002.	22	-64

Извор података: Пописи становништва за наведене године и подаци Републичког завода за статистику.

Просторна покретљивост становништва из Прислонице у градска насеља, поготову Чачак и Горњи Милановац, испољава се у више облика. Најкарактеристичније су дневне миграције радника, студената и ђака. Око 80% запосленог становништва Прислонице се убраја у дневне мигранте. Прислоница је насеље прелазне гравитационе зоне Чачка, са којим је повезана друмским саобраћајем.

У категорију привремених миграната се убрајају они који у Прислоници имају викендице. Њихов боравак је углавном сезонског карактера, јер се најдуже задржавају лети. Сезонски мигранти су и туристи. Прислоница има перспективу у развоју сеоског туризма (за сада се овом врстом туризма баве три домаћинстава). Ово сеоско насеље је најпосећеније у лето, поготову у време одржавања Сабора фурулаша.

Закључак

Мере популационе политике се не свде на ниво насеља, већ општине Чачак у целини. У просторном плану општине Чачак једно од програмских поља чине људски и природни ресурси. Стратешко опредељење је подршка развоју ових ресурса. Приоритетни задатак је перманентно стимулисање наталитета, јер је старосна структура све неповољнија. Један од узрока ниског наталитета је лоше материјално стање. У циљу побољшања наталитета предложене су следеће мере:

- породице са више од троје деце не би требало да плаћају трошкове комуналних услуга;
- породице са троје деце при изградњи стамбених објеката треба да плаћају 50% трошкова уређења грађевинског земљишта;
- породице са више од троје деце не треба да плаћају накнаду за грађевинску дозволу и трошкове прикључења на водоводну, електричну, телефонску и гасну мрежу;
- боравишна такса у вртићима за треће дете биће 50% од укупне цене, а у породицама са више од троје деце боравак у вртићима је бесплатан (Група аутора, 2004).

Предложене мере популационе политике углавном су економско-финансијског карактера. Пракса је показала да политички одговор на низак наталитет финансијском помоћи није довољно ефикасан да реши проблем недовољног рађања. Зато би мере популационе политике у просторном плану општине Чачак требало допунити Програмом за планирање породице. У оквиру овог програма се издвајају неки од појединачних циљева: подстицање одговорног понашања у сфери породичног живота, информисање сеоског становништва у циљу развијања свести о популационом фактору, информисање о мерама помоћи и подршке породици у подизању и васпитању деце, промоција вредности породичног живота, доношење закона о планирању породице, промоција безбедног материнства (Рашевић М., 1999).

Ограничавајући елементи демографског развоја Прислонице су популациони пад и демографско старење које резултира падом природног прираштаја и нарушавањем функционалних контигената становништва. У укупној развојној перспективи треба нагласити неповољну старосну структуру радно способног становништва, чиме су условљени показатељи функционалних контигената и привредни развој. Смањење броја активних становника говори о „сенилизацији” пољопривреде. Трансфер у непољопривредне делатности и природно кретање становништва, условили су неповољну старосну структуру пољопривредног становништва и старење пољопривредне радне снаге.

У перспективи ће се испољити смањење стопа наталитета, раст стопа морталитета и смањење негативног миграционог салда, због сма-

њења броја потенцијалних емиграната. Међутим, број потенцијалних емиграната не би значајније утицао на негативне тенденције демографског развоја.

Демографски развој Прислонице последица је и фактор економског и социјалног развоја. Економска развијеност је значајан фактор демографског развоја, а истовремено величина, структура и тенденције у развоју становништва условљавају правац и интензитет друштвеноекономског развоја. Промене у функционалној структури Прислонице би могле дауслове позитивне тенденције демографског развоја.

Знатније промене је тешко очекивати. Примарни сектор у данашњим условима не може да има позитивну стопу раста, што онемогућава да млади остану у селу и ревитализују га. Део просторног плана општине Чачак који се односи на популациону стратегију је уопштен и посебно не третира проблематику сеоског становништва. Само комплексан приступ повећању наталитета у сеоским насељима, па и у Прислоници, може да доведе до жељених резултата. Разумљиво је да су време и ангажованост целокупног друштва главни фактори обнављања сеоског становништва.

Литература

- Јаћимовић М. (1973): Лазар Мутап. Издање аутора, Чачак.
- Попис становништва и станова 1971, становништво и домаћинства (резултати по насељима и општинама), Савезни завод за статистику, Београд, 1975.
- Попис становништва и станова 1971, пол и старост – II део (резултати по насељима и општинама), Савезни завод за статистику, Београд, 1973.
- Попис становништва и станова 1971, миграциона обележја (резултати по насељима и општинама), Савезни завод за статистику, Београд, 1973.
- Попис становништва и станова 1971, делатност (резултати по насељима и општинама), Савезни завод за статистику, Београд, 1974.
- Попис становништва, домаћинства и станова у 1981. години, стално становништво у земљи и основни скупови становништва у земљи, по месту сталног становања, Савезни завод за статистику, Београд, 1984.
- Попис становништва 1991, пол и старост (подаци по насељима и општинама), Савезни завод за статистику, Београд, 1993.
- Попис становништва 1991, активност и пол (подаци по насељима и општинама), Савезни завод за статистику, Београд, 1994.
- Попис становништва 1991, домаћинства према поседовању пољопривредног газдинства и броју чланова и породице према типу (подаци по насељима), Савезни завод за статистику, Београд, 1993.

Demographic-statistical characteristics of Prislonica

- Попис становништва 2002, активност и пол (подаци по насељима), Републички завод за статистику, Београд, 2003.
- Попис становништва 2002, миграциона обележја (подаци по насељима), Републички завод за статистику, Београд, 2004.
- Попис становништва 2002, упоредни преглед домаћинства и станова 1948–2002. (подаци по насељима), Републички завод за статистику, Београд, 2004.
- Ћусловић Д. (2001): Ћусловићи из Прислонице. Издавач аутор, Прислоница.
- Група аутора (2004): Град Ћаџак – развојна стратегија, програмска полја: људски и природни ресурси. Агронотски факултет, Ћаџак.
- Роповић И. (1996): Општина Ћаџак – геогрфска проучавања. ГПИ. ДД. „ЛИТОРАПИР”, Ћаџак.
- Рањчић М. (1980): Статистика становништва. Виша школа за применјену информатику и статистику, Београд.
- Рашевић М. (1999): Спровођење програма за планирање породице у сеоским условима: потребе, изгледи, могућа решења. Становништво, Центар за демографска истраживања Института друштвених наука, Друштво демографа Југославије, број 1–4, Београд.

Sanja Pavlović

DEMOGRAPHIC-STATISTICAL CHARACTERISTICS OF PRISLONICA

Summary

The rural area Prislonica, located near town of Cacak, is being mentioned for the first time in the Turkish population lists in the 15-th century. The study performs demographic-statistical analysis on the basis of population lists from 1971, 1981, 1991 and 2002. The decrease in the population and family numbers was acknowledged, while the number of households is growing slightly. The natural movement is presented through the number of newly born as well as dead people, by absolute increase in the population and marital status. The insufficient biological renovation of Prislonica population causes aging of the village, meaning that this village is in the most profound phase of demographic aging. The quota of young population (0-19) is being decreased. The percentage of male and female population is almost equal. Alongside gender and age structures, economical and educational structures were also analyzed. The transfer towards non-agricultural activities is visible. The educational structure is unfavorable, since the most people in Prislonica have only basic education. It is highly unlikely that important changes will occur. The primary sector does not have a positive growth rate, which makes it impossible for young people to stay in the village and revitalize it. The spatial plan of the Cacak municipality does not pay special attention to the population problems in rural areas. It is mainly consisted of financial measures, which are not sufficient enough to revitalize the population of this village.

Демографско-статистичка обележја Прислонице

These measures should be joined by healthcare, normative, educational and informational measures of the Program for family planning. Only the complex approach to the increase of birthrate in rural areas, including Prislonica, can lead to desired results. The time and engagement of entire society are main factors in the process of population renovation in rural areas.